

Asia: VN/10058/2020, STM053:00/2020

Lausuntopyyntö esityksestä kontaktien jäljityssovelluksen käyttöönotosta Covid-19-epidemian hallinnan tueksi

Kysymykset

1. Muistiossa esitellään mobiilisovellus tukemaan tartuntatautien jäljitystyötä ja tartuntaketjujen katkaisemista. Onko tämä tarkoituksenmukainen tapa jäljittää tartuntaketjuja?

kyllä

Avoimet huomiot koskien kysymystä 1

Digitaaliset ratkaisut pandemian tartuntaketjujen jäljittämiseen tehostavat ja nopeuttavat yhteiskunnan toipumista kriisistä. Kun rajoituksia puretaan, alkaa tartuntojen määrä vääjäämättä kasvaa. Painopiste siirtyy laajamittaisempaan testaamiseen ja positiivisten tapausten jäljittämiseen. Tähän tarkoitukseen riittävän hyvin suunniteltu ja tietoturvallinen sovellus on mainio apu ja työkalu. Sovellus on vaikuttava, jos käyttäjämäärät ovat riittäviä ja voidaan paljastaa ketjut. Ketjujen paljastamiseen nopeasti sovellus tuo systemaattisen välineen ja helpottaa jäljittäjien työtä. Paras hetki saada sovellus ulos on rajoitusten purkamisen yhteydessä. Riski on, että vastuun jaon ja lainsäädännöllisten yksityiskohtien selvittelyssä menetetään arvokasta aikaa joka päivä.

Sovellus nopeuttaa ja tavoittaa systemaattisemmin kattavan osan väestöstä, kun se otetaan laajasti käyttöön ja siten auttaa koronaviruksen hallinnassa niin alueilla kuin kansallisesti.

2. Onko esityksessä asianmukaisesti otettu huomioon henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat?

kyllä

Avoimet huomiot koskien kysymystä 2

Sitra korostaa yksityisyyden suojan toteutumista, se on kaiken peruslähtökohta ja kansalaisten luottamuksen perusta. On tärkeä luoda mekanismi, jolla varmistetaan, että sovellukset täyttävät tarvittavat vaatimukset tietosuojasta ja tietoturvasta. Näkemyksemme mukaan Ketju -sovelluksen

kaksivaiheinen suostumus, mikä toteuttaa GDPR:n mukaisen ”informed consent” periaatteen toteutuu tässä kuvatussa järjestelmässä.

3. Onko muistiossa tunnistetut lainsäädäntömuutokset riittävät?

kyllä

Avoimet huomiot koskien kysymystä 3

GDPR:n mukaisen 2-vaiheisen suostumuksen jälkeen jää kysymys, onko keskitetyn rekisterin hallinnoiva taho toimivaltainen. Tartuntatautilaki, erityisesti pykälät 20§ - 24§ määrittävät pandemian yhteydessä kansalaisen ja viranomaisen velvollisuudet ja oikeudet.

Tartuntatautilaissa määritetty toimivaltainen viranomainen on THL, jolla on oikeus ja velvollisuus pitää yllä tartuntatautirekisteriä. Laki antaa THLlle myös oikeuden perustaa väliaikainen tautirekisteri pandemian ajaksi. Kansalaisella on velvollisuus tartunnan yhteydessä raportoida viranomaisille tartuntaa edeltävät kohtaamiset. Tämä on sopusoinnussa hybridimallisen Ketju-sovelluksen kanssa, missä hajautetun mallin mukaisesti puhelimissa pidetään vain minimitietomäärää, käytännössä kohdattujen ihmisten puhelinnumeroiden kryptatut tiedot.

Siksi katsomme, että lainsäädäntömuutoksia ei tarvita, vaan voidaan edetä 2-kertaisen suostumuksen ja tartuntatautilain antamalla toimivaltuuksilla niin THLlle kuin sairaanhoitopiirien ja kuntien tartuntataudista vastaaville tahoille.

4. Mahdolliset yksilöidyt säädösmuutosehdotukset

Katsomme, että tartuntatautilaki sellaisenaan tarjoaa tarvittavat velvollisuudet ja oikeudet edetä ripeästi eikä säädösmuutoksille ole tarvetta.

5. Mitä hyötyjä arvioitte sovelluksella olevan ja mille tahoille?

Sovelluksesta on hyötyä erityisesti a) toimivaltaisille viranomaisille tartuntatautiketjujen nopeaan ja tehokkaaseen jäljittämiseen. Hyväksi kannattaa käyttää myös muita automaation välineitä, kuten esim. robottipuheluja altistuneiden kontaktoinnissa.

Toinen hyötyjä on b) sairaanhoitopiirit ja kunnat, jotka saavat sovelluksen kautta tiedot omalla alueellaan tapahtuneista altistusketjuista tehokkaasti ja nopeasti.

Kolmas hyötyjä on c) kansalainen itse, joka saa mahdollisimman nopeasti tiedon siitä, että hän saattaa olla koronaviruksen kantaja ja sitä myötä ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin.

6. Millaisia riskejä valmisteluun tai sovelluksen käyttöön voi kohdistua?

On sekä terveystieteiden näkökulmasta että talouden näkökulmasta riskialtista, jos menetämme valmistelussa kallista aikaa. Olisi käsityksemme mukaan tehokasta, että toimivaltaiselle organisaatiolle tulee antaa mandaatti edetä mahdollisimman nopeasti.

Emme näe operatiivisen toiminnan sujuvoittamisessa KELA:lla roolia tässä vaiheessa.

7. Muut huomiot muistiosta ja liitteestä. Voit esittää myös näkemyksiä jäljitysprosessissa tarvittavaan tiedonhallinnan ja tietojärjestelmien kehitykseen.

On tärkeää ottaa huomioon, että nykyisen pandemian ja mahdollisten tulevien pandemioiden hallinta edellyttää vähintään Euroopan laajuisia yhteisiä toimintatapoja ja yhteen toimivia protokollia tiedon jakamiseen ja viestintään maiden sisällä ja välillä. Siksi on tärkeää, että sovellukset ovat Euroopassa mahdollisimman yhteensopivia ja että toteutettavissa ratkaisuissa tulisi jo arkkitehtuuritasolla varmistaa suostumuksen hallinnan vaatimukset.

Sitrassa on viimeisen kahden vuoden aikana rakennettu Eurooppalaisen GDPR -regulaation mukaista suostumus pohjaista viitekehystä, josta on jo olemassa eurooppalainen esistandardi CEN-organisaation sivustolla. IHAN-toimintamallin mukaiset digitaaliset ratkaisut kunnioittavat ihmisen yksityisyyttä ja pohjautuvat luottamukseen sekä mahdollistavat tiedon yhdistelyn yksilön suostumuksella useista eri lähteistä.

Jäljityssovelluksen ja jäljitysprosessien tehostamiselle on kiire koska epidemian tartunta-aallot tulevat jatkumaan ja taudinhallinnassa pitäminen on haaste rokotteen käyttöönottoon saakka.

Pandemia paljastaa niin toiminnan kuin sitä tukevan tietohallinnon kehittämistarpeita. Nämä opit on syytä ottaa käyttöön. Teknologian ja sovellusten vaikutus yksistään on pieni, ellei samaan aikaan varmisteta koko testaa, eristä, jäljitä -prosessin toimivuutta ja riittäviä resursseja ja osaamista uuteen toimintamalliin.

Räsänen Ilkka
Sitra - Uudistumiskyky, Reilu Datatalous